مجادلة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المجادلة — އާޔަތުގެ އަދަދު (٢٢)

قَد سَمِعَ ٱللَّهُ قَوْلَ ٱلَّتِي تُجَـٰدِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَآ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَـٰتِهِمْ ۖ إِنْ أُمَّهَـٰتُهُمْ إِلَّا ٱلَّـٰٓـِٔى وَلَدْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ وَزُورًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا۟ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾

ތަފުސީރު

قَد سَمِعَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަޑުއެހެވޮޑިގެންފިއެވެ. ۞ قَوْلَ ٱلَّتِي تُجَـٰدِلُكَ = ކަލޭގެފާނާއި

ޖަދަލުކުރާ އަންހެނާގެ ބަސް ۞ فِي زَوْجِهَا = އޭނާގެ ފިރިކަލުންނާއިމެދު ۞ وَتَشْتَكِيٓ إِلَى ٱللَّهِ =

އަދި އެކަނބުލޭގެ الله އަށް شَكْوَى ދަންނަވާ ۞ وَٱللَّهُ يَسْمَعُ = އަދި الله އަޑުއެހެވޮޑިގެންވާ حَال ۞ تَحَاوُرَكُمَآ =

ތިޔަ ދެބޭފުޅުންގެ ވާހަކަ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއެހެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ

ކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ مِنكُم = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ظِهَارُ ކުރާމީހުން (މަސްލަ ހަމަކުރާ މީހުން) ۞ مِّن

نِّسَآئِهِم = އެމީހުންގެ އަންހެނުން (އަނބިން) ۞ مَّا هُنَّ أُمَّهَـٰتِهِمْ = އެއަންހެނުން އެމީހުންގެ

މައިންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ إِنْ أُمَّهَـٰتُهُمْ = އެމީހުންގެ މައިންނަކީ ނޫނެވެ. ۞ إِلَّا ٱلَّـٰٓئِى وَلَدْنَهُمْ =

އެއަންހެނުންގެ ބަނޑުން އެމީހުން ވިހައި ކަނބަލުން ފިޔެވެ. ۞ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން

ބުނަކަށްނުވާކަހަލަ ۞ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ = ބަހުގެ ތެރެއިން مُنْكَرُ ބަހެއް (شَرِيْعَة قَبُوْلُ ނުކުރާ އަދި إِنْكَارُ ކުރާ ހުރިހާ

ބަހެއް) ۞ وَزُورًا = އަދި ދޮގުބަހެއް (ދޮގު ބަހެއް) ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ۞ لَعَفُوٌّ

غَفُورٌ ﴿٢﴾ = يَقِيْن ނުވެސް عَفُوْء ކުރައްވާ ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ =

އަދި ظِهَارُ ކުރާ މީހުން (މިވާގެ އަންހެނުނާ މައިންނާ ހަމަކުރާ މީހުން) ۞ مِن نِّسَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންގެ ތެރެއިން ۞ ثُمَّ

يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެބުނި ބަހަށް އަނބުރާ إِعَادَ ވާ (އެ ބުނި ބަހަށް އަނބުރާ ގޮސްފިއްޔާ) ۞

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ = ޢަބްދު އަޅަކު މިނިވަންކުރުން ލާޒިމުވެއެވެ. ۞ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا = އެދެމީހުން جماع ވުމުގެ ކުރިން (ބީހުމުގެ ކުރިން) ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް أَمْرُ ވެވިގެންވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝٣ = އަދި الله އީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަމެއްގެ خَبَر ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ.!) އެކަލޭގެފާނު ފިރިކަލުންނާއިމެދު الله އަށް ޝަކުވާ ދަންނަވާ حال ކަލޭގެފާނާ ޖަދަލުކުރައްވައި ބަސްދަންނަވާ ކަމަނާގެ ބަސް ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް އަޑުއައްސަވައިގެންފިއެވެ. އަދި ތިޔަ ދެފަރާތުގެ ވާހަކަ الله އަޑުއައްސަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ތިމާމެންގެ އަނބީން ތިމާމެންގެ މަންމަޔާ ހަމަކުރާ މީހުން (ظِهَارُ ކުރާ މީހުން) ދަންނައެވެ. (އެއުރެން އެމީހުން ބުނެގަތަސް) އެ އަންހެނުން އެއީ އެމީހުންގެ މައިން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެމީހުންގެ މައިން ކަމުގައިވާނީ އެއުރެން ވިހައި އަންހެނުންނެވެ. (حَقِيْقِي މައިންނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން އެބުނާ ބަހަކީ (ތިމާގެ އަނބިމީހާ ތިމާގެ މަންމާ އެއްފަދައޭ) އެބުނާބަހަކީ ބަހުގެ ތެރެއިން شَرِيْعَة قَبُوْلُ ނުކުރާ ހަޑި مُنْكَرُ ބަހެކެވެ. އަދި އެއީ ހަމަ ބޮޑު ދޮގެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކަނޑައެޅިގެން ގިނަގުނައިން عَفُوْء ކުރައްވާ އަދި ފާފަ ފުއްސެވުން ބޮޑުވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުމުގެ ސަބަބަށް ކަމުގައި تَفْسِيْر عِلْم ވެރިން ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އޭގެ خُلَاصَة އަކީ: أَوْسُ بْنُ الصَّامِتُ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން خَوْلَةُ بِنْتِ ثَعْلَبَة މައްޗަށް ހަމަކުރެއްވިއެވެ. މިސާލަކަށް ބާރުވެގެންވާ ظِهَارُ ގެ حُكم އެބައި މައްޗާ ހަމަކުރުމުގެ حُكم ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން މީހަކު ތިމާގެ އަނބިމީހާ މައްޗަށް ހަމަކޮށް ބުނެލިއްޖާ ދިމާލުން ދެން އަބަދަށް ވަރިވިއެވެ. މިގޮތުން އެކަމަނާ ކަންބޮޑުވެގެން رَسُوْلُ اللّٰهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް ގޮސް އެވާހަކަ ދަންނަވާލުމުން އެކަލޭގެފާނު حَدِيْث ކުރެއްވީ އެކަމާ ބެހޭ حُكم އެއް ނާންނާކަމަށެވެ. އަލުންވެސް އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ حَال ގެ ވާހަކަ بَيَان ކޮށް ވާހަކަ تَكْرَار ކުރެއްވިއެވެ. އެއި ފަހަރު އެއި عِبَارَة ނުނެވެ. އެކަމަނާގެ މައްސަލައާއި ގުޅިގެން މި އާޔަތްތަކާއި އަދި މިގެ ހޯދުގައިވާ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ظِهَارُ ކުރުމުގެ އެންމެހާ حُكم ބާވައިލެއްވިއެވެ.

(٣) އަދި ތިމާމެންގެ އަނބީން ތިމާމެންގެ މައިންނާ އެއްފަދަކުރާ މީހުން ދެން އެބުނި ބަހުން އަނބުރާ ގެނެސް އެމީހުންގެ އަނބީންނާއި جِمَاع ވުމަށް قَصْدُ ކުރާނަމަ އެދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން ޢަބްދު އަޅަކު މިނިވަންކުރުން ލާޒިމުވެއެވެ. (އެއީ އޭނާ އެބުނި ނުބައި ބޮޑު ބަހުގެ އަދަބަކަށެވެ. އެކަމުގެ كَفَّارَة އަކަށެވެ.) الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއްގެ خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۖ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۗ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَآدُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُۥ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ ۚ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۚ أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

ލުޣަތު

فَمَن لَّمْ يَجِدْ = ފަހެ ނުފެނިއްޖެމީހާ / ނުލިބިއްޖެ މީހާ. (އަޅަކު މިނިވަންކުރާން ފަރާތެއް ނުލިބިއްޖެ މީހާ)۞ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ = ފަހެ ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފުން ވާޖިބުކަމެވެ. ۞ مُتَتَابِعَيْنِ = ގުޅިގުޅިގެން ۞ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا = އެ ދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން ۞ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ = ފަހެ (ރޯދަ ހިފުމަށް) ކުޅަދާނަ ނުވެއްޖެ މީހާ ۞ فَإِطْعَامُ = ފަހެ ކާންދިނުން ވާޖިބުކަމެވެ. ۞ سِتِّينَ مِسْكِينًا = ފަސްދޮޅަސް މިސްކީނުންނަށް ۞ ذَٰلِكَ = މިސްލާ ދިޔަ حُكْم ތަކަކީ ۞ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ އަށް إِيْمَان ވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ = އަދި އެއީ الله ގެ حَدُّ ތަކެވެ. ހަމަތަކެވެ. ۞ وَلِلْكَافِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ ۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ۞ إِنَّ الَّذِينَ يُحَآدُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއި އިދިކޮޅުވާ خِلاف ވާ މީހުން ۞ كُبِتُوا = އެމީހުން ނިކަމެތިވެވުނެވެ، ދަރަޖަވެވިއްޖެއެވެ. ۞ كَمَا كُبِتَ = ނިކަމެތިވެވުނު، ދަރަޖަވެވުނު ފަދައިން ۞ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންފަދަ ۞ وَقَدْ أَنزَلْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. ۞ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ = ކަނޑައެޅި بَيَان ވެގެންވާ آيَة ތަކެއް/ دَلِيل ތަކެއް ۞ وَلِلْكَافِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ ۞ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ = އިހާނަތްތެރި ނިކަމެތިވެގެންވާ عذاب އެވެ. ۞ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا = އެއީ الله تعالى އެންމެހައި މީސްތަކުން ދިރުއްވާ ދުވަހުންނެވެ. ۞ فَيُنَبِّئُهُم = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް خَبَر ދެއްވާނެއެވެ. ۞ بِمَا عَمِلُوا = އެމީހުން ކުރިހާ ކަމެއްގެ ۞ أَحْصَاهُ اللَّهُ = الله އެކަން ހިސާބުކުރައްވައި ލިޔުއްވިއެވެ. ۞ وَنَسُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަން ހަނދާން ނައްތާލިއެވެ. ۞ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = އަދި الله އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ۞ شَهِيدٌ ﴿٦﴾ = ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤) ދެންފަހެ އަޅަކު މިނިވަން ކުރާން ނުލިބުނު މީހާ (އަޅަކު ނުލިބިގެން ނަމަވެސް، އަދި އަޅަކު ގަންނަން ފައިސާ މީހާގެ އަތްގައި ނެތިގެން ނަމަވެސް) އެކަން ނުކުރެވުނު މީހާއަށް) ދެން އޭނާ ވިދިވިދިގެން ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފުމެވެ. އެއީ އެ ދެމަފިރިން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިންނެވެ. ދެންފަހެ، ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާ މީހާނަމަ ދެން އޭނާ ފަސްދޮޅަސް مِسْكِينންނަށް ކާން ދިނުމެވެ. (އެއީ ކޮންމެ مِسْكِين އަކު އެއްފަހަރު ބަނޑު ފުރާވަރަށް ދިނުމެވެ. މިކަމާ ބެހޭ تَفْصِيل ތައް فِقْه ފޮތްތަކާއި، حَدِيث ފޮތްތަކުގައި بَيَان ވެގެން ވެއެވެ.)

އިސްވެދިޔަ حُكْم ތަކަކީ ކަލޭމެން اللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް إِيْمَان ވުމަށް ޓަކައި اللَّه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حُكْم ތަކެވެ. އަދި އެއީ اللَّه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حَدّ ތަކެވެ. އިންތަކެވެ. އެތަންތަން ފަހަނައަޅައި ދާކަށް ނުވާނެއެވެ. (އެތަންތަން ފަހަނައަޅައި ދާނީ اللَّه ގެ أمر ފުޅުތަކާއި، حُكْم ފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންނުވެ إِيْمَان ނުވެއްޖެ މީހާއީ كافِر އެކެވެ.) އަދި كافِر ންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި بَيَان ވެގެން އެވަނީ ظِهار ކުރުމުގެ ކަނޑު ވާހަކައާއި، އެކަމުގެ އަދަބުގެ ވާހަކައެވެ. ظِهار ކުރުމަކީ މީހާގެ އަނބިމީހާއާ ދިމާއަށް (أَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ أُمِّى) އެބަހީ [ކަލޭތީ އަހުރެންނަށް މަންމަގެ ބުރަކަށި ފަދައެވެ.] މިފަދައިން ބުނުމެވެ. އޭގެ މާނައަކީ [ކަލޭއަކީ އަހުރެންނަށް މަންމައާ އެއްފަދައެވެ. މަންމަ ގާތުގައި ކުރުކުރުމަކީ حَرام ކަމެއް ކަމުގައި ވާ ފަދައިން ކަލޭގެ ގާތުގައި އަހުރެން ކުރުކުރުމަކީވެސް އަހުރެންނަށް حَرام އެވެ.] މިއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި މި حُكْم އައުމުގެ ކުރީން މިހާރު މީހާ އަންހެނުންނާ ދިމާއަށް އެފަދައިން ބުނެފިއްޔާ ދެން އެ ދެމަފިރިން ވަކިވެއެވެ. ދެމަފިރިކަމެއް ދެން ނުހިނގާނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މި އާޔަތްތަކުގެ ބާވައިލެއްވުމުން އެކަން ކެންސަލްވިއެވެ. އެ ދެމަފިރިން ވަކިވެއެއް ނުވާނެއެވެ. އެ ބުނި ބުނުމަކަށް كَفَّارَة ދިނުމާ އެކުން ވެސް އަނބިމީހާއާ ގާތުގައި ކުރުކުރުން ހުއްދަވެއެވެ. އެކަމުގެ كَفَّارَة އަކީ (1) އަޅަކު މިނިވަން ކުރުން. ނުވަތަ (2) ވިދިވިދިގެން ދެމަސް ދުވަހު ރޯދަ ހިފުން. ނުވަތަ (3) ފަސްދޮޅަސް މިސްކީނުންނަށް ކާން ދިނުން. މިއެވެ. މިއިން ކޮންމެވެސް އެއް ކަމެކެވެ. އެމީހަކަށް ކުޅަދާނަވީ އެންމެ މަތީ ކަމެކެވެ.

(٥) اللَّه އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ، اللَّه އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއި خِلاف ވެ، ދެކޮޅުހަދައި، اللَّه ގެ حَدّ ތަކަށް ބޮޑުވެގަންނަ މީހުން ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ އެފަދަ މީހުންވެސް ދެރަކުރެވި، ނިކަމެތިކުރެވުން ފަދައިން އެމީހުންވެސް ދެރަކުރެވި، ނިކަމެތިކުރެވިއްޖެއެވެ. (ކޮންމެ ޒަމާނެއް، އަދި ކޮންމެ ޒާތެއްގައިވެސް اللَّه އާ ދެކޮޅު މީހުން ދެރަކުރެއްވުމާއި، ނިކަމެތިކުރެއްވުމެވެ.) އަދި ހަމަހަމަވެގެން ބަޔާންވެގެންވާ آيَة ތައް މިކަން ރަސޫލާގެ ގާތަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެބަހީ މިކަން ރަސޫލާގެ އިދިކޮޅުވާ މީހުންނަށް (އިސްވެދިޔަ أُمَّة ތަކުގައިވެސް) ދެކޮޅުވެރިން ޤުރުއާނުގެ آيَة ތައް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ކާފިރު މީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި، އިހާނެތިވެގެންވާ عَذَاب އެވެ.

(٦) އެމީހުންނަށް އެފަދަ إِهانَة ލިބޭ عَذَاب ހުށަހަޅާނީ މީސްތަކުން އެންމެން ދިރުވައިގެން مَحْشَر އަށް ޖަމާވާ ދުވަހުންނެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުން ކޮށްފައިވާ އެންމެހައި عَمَل ތަކުގެ خَبَر، اللَّه އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. اللَّه އެ ހުރިހައި عَمَل އެއް އެއްވެސް އުނިއިތުރަކު ނުކުރައްވައި ހިފެހެއްޓެވި، ބަލަހައްޓަވާ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވަނީ އެ عَمَل ތަކުގެ މަތިން ހަނދާން ނައްތާލައިފައެވެ. އަދި اللَّهُ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِيٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾

މުފްރަދާ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ (ކަލޭމަނަށް ނޭނގޭ ހެއްޔެވެ؟)۞ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ދަންނަވޮޑިގެންވާކަން ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، ۞ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ = ތިން މީހުން ގެ ސިއްރު ވާހަކަ جَلْسَة އެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަތަރުވަނައަށް އެކަލާނގެވޮޑިގެން ވާ ގޮތުގެ ۞ وَلَا خَمْسَةٍ = އަދި ފަސްއެއް މީހުން ނުވެއެވެ. (ފަސް މީހުންގެ ޖަލްސާއެއް މީހުން ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަވަނައަށް އެކަލާނގެވޮޑިގެން ވާ ގޮތުގެ ۞ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ = އަދި އެއަށްވުރެ މަދު ޢަދަދު ކަމުގައި މީހުން ނުވެއެވެ. ۞ وَلَآ أَكْثَرَ = އަދި އެއަށްވުރެ ގިނަ ޢަދަދު މީހުން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ = އެބައިމީހުންނާއި އެކަލާނގެވޮޑިގެން ވާ ގޮތުގެ ۞ أَيْنَ مَا كَانُوا = އެމީހުން ވީ ކޮންމެ ތަނެއްގައިވިޔަސް ۞ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا = ދެން އެމީހުން އެ ކުރި ކަމެއްގެ – އެ ދެއްވި ވާހަކައެއްގެ – خَبَر އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ހުއްޓެވެ. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މި ۞ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ = ހުރިހާ އެއްޗަކާމެ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا = ނަހީވެވުނު މީހުންނަށް ۞ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ = ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުން (ނުބައި ހިތްޕުޅުގައި ސިއްރު ވާހަކަދެއްކުން) ۞ ثُمَّ يَعُودُونَ = ދެން އަނބުރާވެސް އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވާ ۞ لِمَا نُهُوا عَنْهُ = އެކަމުން އެމީހުންނަށް ނަހީވެވުނު ކަންތައްކަށް ۞ وَيَتَنَٰجَوْنَ = އަދި އެމީހުން އެމީހުން ނުބައި ހިތުގައި ވާހަކަދައްކަނީއެވެ. ۞ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފައިގެ ވާހަކަ ކުށުންނާއި، އަދި عَدَاوَة ތެރި ވާހަކަ ކުށުން وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ = އަދި رَسُول އާ އަށް އުރުދުނުވާ ކުށުން ۞ وَإِذَا جَآءُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައުމުން ۞ حَيَّوْكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ސަލާންކުރެއެވެ. ۞ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ = އެ އެއްޗަކުން اللّه ކަލޭގެފާނަށް ސަލާން ނުކުރައްވާ އެއްޗަކުން ۞ وَيَقُولُونَ فِيٓ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نَفْس އަށް ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް اللّه عَذَاب ނުދެއްވާ ނަމަވެއެވެ. ۞ بِمَا نَقُولُ = އަޅުގަނޑުމެން މި ބުނާ ބަހުން ۞ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ފުދެންއެވެ. ۞ يَصْلَوْنَهَا = އެއާ އެމީހުން އަނގަރާނެއެވެ. ۞ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾ = އެއީ އެނބުރި ދިއުން ނުބައިވުގެންވާ ތަނެކެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧) (އޭ رَسُولُ اللَّهِ އެވެ.!) اللَّه تعالَى އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނުވަނީ ތޯއެވެ؟ ތިން މީހަކު ތިބެގެން نَجْوَى އެއް ކުރާނަމަ (އެބައި ތިން މީހަކު ތިބެގެން ސިއްރު ވާހަކައެއް ދައްކާނަމަ) އެމީހުންގެ ހަތަރުވަނަ މީހާއަކީ اللَّه ވޮޑިގެންވެއެވެ.(އެއީ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ބާރުވެރިކަމާ ކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެބައި ހަތަރުވަނައަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ބާރުވެރިކަމާ ކަމުގެ ގޮތުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާނެއެވެ.) އަދި ފަސް މީހުން نَجْوَى އެއް ކުރާނަމަ، ހަވަނައަށް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި މިއަދަދަށްވުރެ މަދު ނަމަވެސް نَجْوَى ކުރިއަސް، އަދި މިއަދަދަށްވުރެ ގިނަ ނަމަވެސް نَجْوَى ކުރިއަސް، އަދި ކޮންތާކު ތިބުނު ކުރިއަސް، އެބައިމީހުންނާއެކު (ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ބާރުވެރިކަމުގެ ގޮތުން) އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާނެއެވެ. ދެން އެމީހުން އުޅުނު ހުރިހާ ކަމެއްގެ، އަދި ދެއްކި ވާހަކަތަކުގެ خَبَر قِيامَة ދުވަހުން އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللَّه تعالَى ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨) نَجْوَى ކުރުން އެބައިމީހުންނަށް ނަހީ ކުރެއްވުމަށްފަހު، ދެން އަލުން އެކަމަށް އެމީހުން رُجُوع ވެ، نَجْوَى ކުރަމުންދާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާލެއްވީތޯއެވެ؟ އެމީހުން نَجْوَى ކުރަމުން އެ ދަނީ ފާފަވެރި ވާވަހު ، އަދި عَداوَة ވެރި ވާވަހު ގޮތުންނެވެ. އަދި رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި އުރުދުރުމުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އެމީހުން އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އެ ސަލާމްކުރަނީ اللَّه ކަލޭގެފާނަށް ސަލާމްކުރައްވާފައި ނުވާ ގޮތަކަށް ކިޔާފައެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް ކިޔަމުން، އެމީހުން އަމިއްލަ-އަމިއްލައަށް ބުނެއެވެ. [އަހުރެމެން މި ކިޔާ ކަންތައްތަކަށް، އަހުރެމެން މި ބުނާ ބަހަކަށް اللَّه އަހުރެމެންނަށް އަނބުރާ عَذاب ނުދެއްވަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ عَذاب ދެއްވާނޭ ކަށަވަރުކޮށްދޭނެއެވެ.] އެމީހުންގެ އެ ނުބައި ކަމަށް ނަރަކަ ފުދެއެވެ. قِيامَة ދުވަހުން އެމީހުން އެތާ އަނދާނެއެވެ. އެއީ ގޮސްވާ ތަނުން ވަރަށްވެސް ނުބައި ވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

މި އާޔަތްތަކުގައި ސިފަކުރައްވާފައި މިވަނީ رَسُولُ اللَّهِ ގެ ޒަމާނުގައި يَهُودِي ންގެ ބަޔަކު ކަންތައްކުރި ގޮތްތަކުގެ ވާހަކައާއި، އެބައިމީހުންގެ آخِر ނަތީޖާގެ ވާހަކައެވެ. (ألْواحِدِي ވިދާޅުވިއެވެ. [تَفْسِير عِلْم ވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ. مُنافِق ންގެ މީހުންނާއި، يَهُودِي ންނާ ދެބައިމީހުން އެއްވެ މިތިބެގެން ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެމީހުން مُؤْمِن ންގެ މީހުންނަށް ހިތްދަތިކުރުވާ مُؤْمِن ންގެ ނުބައިކަން ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާ ކަމަށް ހެދެއެވެ. ދެން އޭގެ ސަބަބުން مُؤْمِن ންގެ މީހުންނަށް ވަރަށް ހިތާމަވެރިކަން އާލާވިއެވެ. އެދުވަސްވަރަކީ ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތެވެ. އަދި مُؤْمِن ންނާއި، يَهُودِي ންނާ ދެމެދު صُلْح ގެ مُعاهَدَة އެއް ވެސް ވެފައިވާ ވަގުތެވެ. ދެންވެސް، މި يَهُودِي ންގެ މި عَمَل ގިނަވެގެން مُؤْمِن ން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އަށް އެކަމުގެ شَكْوَى ދަންނަވައި ހަދައިފިއެވެ. އޭރުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَهُودِي ންނަށް އެކަން މަނާކުރެއްވައި، ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުން އެކަމުން މަނާވެ، ދުރުނުވިއެވެ. އިސްވެދިޔަ މި آيَة ގައި އެ އިޝާރާތް ކުރައްވާ އެއްކަމަކީ އެއީއެވެ. =فَتْحُ الْقَدِير=

އަނެއް ވާހަކައަކީ يَهُودِي ންގެ މީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ބުނެއި عِبارة ން سَلام ކުރާ ވާހަކައެވެ. سَلام ކުރުމަށް އެމީހުން ބޭނުންކުރާ عِبارة އަކީ (السَّامُ عَلَيْكَ އެވެ. އޭގެ މުރާދަކީ ކަލޭގެފާނު މަރުވުމަށް އެމީހުން دُعاء ކުރުމެވެ.) =فَتْحُ الْقَدِير=

اللَّه سُبْحانَهُ وَتَعالَى مُؤْمِن ންނަށް އެކަންކަން އަންގަވައި، އެ مُنافِق ންނާއި، يَهُودِي ންގެ خَبَر ތައް بَيان ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުން مُؤْمِن ންނަށް ނުބައި ހިތްކުރުވުމަށްޓަކައި ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކަން ތިބެނިކޮށް ތިއްބަސް ހަމަކުރިޔަސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވާކަމާއި، ކިތަންމެ މަދު ބަޔަކު ތިއްބަސް، އަދި ކިތަންމެ ގިނަ ބަޔަކު ތިއްބަސް، އަދި ކޮންތާކު ތިބެގެން ވާހަކަދެއްކިޔަސް اللَّه އެކަން ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އަންގަވައި بَيان ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ދިރިހުރި ނުބައި عَمَل ތައް ކުރާ މީހުންގެ ޖަޒާއަކީ قِيامَة ދުވަހުން ނަރަކަ ކަމާއި، އެމީހުންނަށް އެތަން ފުދޭނެ ވާހަކަ ވެސް އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. މި ވާހަކައަށް ދިރާސާކޮށް تَفْصِيل ކޮށް تَفْسِير ކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތުގައި ބަލާލުމުން ފުދެއެވެ. އެހެންވެ، އެ ވާހަކައަށް ހަމަ އަންގަވާނަމެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَنَـٰجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَـٰجَوْا۟ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَتَنَـٰجَوْا۟ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ
إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَـٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟
يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَـٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ۞ إِذَا تَنَـٰجَيْتُمْ = ތިޔަ ކަލޭމެން نَجْوَى ކުރައްނަމަ (ސިއްރުން
ވާހަކަދައްކަންނަމަ) ۞ فَلَا تَتَنَـٰجَوْا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން نَجْوَى ނުކުރާށެވެ. ۞ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފަވެރި ވާވާ ގޯނާއި،
عَدَاوَة ވެރި ވާވާ ގޯނުން ۞ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ = އަދި رَسُول އާއަށް އުރުދުވާ ގޯނުން ۞ وَتَنَـٰجَوْا۟ = އަދި ކަލޭމެން نَجْوَى
ކުރާށެވެ. ۞ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ = ހެޔޮކަންތެރިކަމާއި، تَقْوَى ވެރި ވާވާ ކަންކަމުގައި ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللَّه އަށް ބިރުވެތިވެ
ވާށެވެ. ۞ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ = އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ۞ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ = ކަލޭމެން مَحْشَر ކުރެވޭނީ/ އެއްކުރެވޭނީ ۞ إِنَّمَا
ٱلنَّجْوَىٰ = ހަމައެކަނި نَجْوَى އަކީ (އެބަހީ އުނދަގޫވާ ގޮތަށް ކުރާ نَجْوَى އަކީ) ۞ مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ = އެއީ شَيْطَان ގެ ފަރާތުން ވާ
ކަމެކެވެ. ۞ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إِيْمَان ވި މީހުން ހިތާމަ ކުރުވުމަށް ޓަކައެވެ. ۞ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا = އަދި
އެމީހުންނަށް (مُؤْمِن ންނަށް) އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދެވޭނޭ ކަމެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ إِذْن ލިބުން މެނުވީ ۞
وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމައެކަނި اللَّه އަށް ۞ فَلْيَتَوَكَّلِ = ފަހެ وَكِيل ކުރާހުށި ކަމެވެ. (ބަރޯސާ ކުރާށެވެ.) ۞ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ =
مُؤْمِن ން. ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ۞ إِذَا قِيلَ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ
۞ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَـٰلِسِ = މަޖިލިސްތަކުގައި (އިށީނދެ ތިބޭ ތަންތަނުގައި) ތަނުވަސްކޮށްދޭށެވެ. ۞ فَٱفْسَحُوا۟ = ފަހެ
ތިޔަބައިމީހުން ތަނުވަސްކޮށްދޭށެވެ. ۞ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ = ފަހެ اللَّه ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތަނުވަސްކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَإِذَا
قِيلَ ٱنشُزُوا۟ = އަދި (އިށީނދެ އިން ތަނުން) ތެދުވާށޭ ބުނެވިއްޖެއްޔާ ۞ فَٱنشُزُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވާށެވެ. ۞ يَرْفَعِ ٱللَّهُ
= اللَّه މަތިވެރިކުރައްވައެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ إِيْمَان ވި މީސްތަކުން ۞ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި
عِلْم ދެއްވުނު މީހުންގެ ۞ دَرَجَـٰتٍ = ދަރަޖަ ތަކެއްގެ ۞ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ = އަދި اللَّه ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް ۞
خَبِيرٌ ﴿١١﴾ = ރަނގަޅަށް خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން نجوى ކުރާނަމަ ފާފަވެރި ފޮތްތަކާއި عداوة ލިބޭ ފޮތްތަކާއިން نجوى ނުކުރާށެވެ. އުރެދުމުގެ ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ. އަދި رسول އަށް އުރެދުންވާ ވާހަކަތަކަ نجوى ނުކުރާށެވެ. އަދި އެހެންނަމަ ކަމަކު ތިޔަބައިމީހުން نجوى ކުރާނަމަ ވެސް ހެޔޮކަންތަކާއި، تقوى ވެރިވާ ކަންކަމުގައި نجوى ކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް تقوى ވެރި ވާށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ތިޔަބައިމީހުން محشر ކުރެވޭނޭ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ފާފަވެރި ފޮތް، އަދި عداوة ލިބޭ ފޮތް نجوى އަކީ ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ވާ ކަމެކެވެ. އެއީ إيمان ވެގެން ވާ މީސްތަކުންނަށް ހިތާމަވެރިކަން ގެނައުމަށްޓަކައި ކުރާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކު الله ގެ އިޒުނަވަރާ ލައިގެން ނޫނީ އެކަމުން އެއްވެސް ގެއްލުމެއް، އެބަޔާ مؤمن ންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދެވޭކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި مؤمن ން ހަމައެކަނި الله އަށް وكيل ކޮށް، ބަރޯސާ ކުރާހުށި ކަމެވެ. އިތުބާރު ކުރާހުށި ކަމެވެ.

(١١) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. مجلس ތަކުގައި (އެބަސް މީހުން އިށީންނަތަން) [ކަލޭމެން ތަނަވަސްކޮށްދޭށޭ] ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ފުރަ ކަލޭމެން މަޖިލިސް ތަނަވަސްކޮށްދީބާށެވެ. އެހެންޏާ الله ކަލޭމެންނަށް ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި [ކަލޭމެން ތެދުވާށޭ] ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭމެން ތެދުވާށެވެ. ފަހެ الله ކަލޭމެންކުރެ إيمان ވި މީހުންނާއި، އަދި علم ދެއްވުނު މީހުން ދަރަޖަތަކުން މަތިވެރި ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާހައި ކަމެއްގެ خبر الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (قيامة ދުވަހުން އެ ކަންކަމުގެ الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.)

ނޯޓް: މި އާޔަތުން އިސްލާމްވެގެން މިވަނީ رسول الله ﷺ ގެ أصحاب ންގެ ގުޅުމާއި ދިމާވާ مسألة އަކަށެވެ. އެ ވާހަކައިގެ خلاصة އަކީ: بدر ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވި ބައެއް أصحاب ންނަށް رسول الله ﷺ އިޙްތިރާމްކުރައްވައި ބައެއްބޭފުޅުން ކުރިމަތީގައި ވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު رسول الله ﷺ އާއި، ބައެއް أصحاب ން مجلس ގައި ތިއްބަވަނިކޮށް بدر ހަނގުރާމައިން ވަޑައިގެންނެވި ބޭފުޅުންކޮޅު ބައެއް ބޭފުޅުން ވަޑައިގެން رسول الله ﷺ އާ ސަލާމްކުރުމަށް، ދެންވެސް ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނަށް سلام ކުރެއްވުމަށްފަހު އެކަލޭގެފާނާ ދިމާ ކޮޅަށް ތިއްބެވިއެވެ. އެއީ އިށީނދުވާނެ ތަނެއް ނުލިބިގެންނެވެ. އެ ބޭފުޅުން އެހެން ތިއްބެވި ބޭފުޅުން ތަނަވަސް ނުކުރެއްވުމުން ތަކުލީފު ވެވަޑައިގެން އެބޭފުޅުން ތިއްބެވިއެވެ. މިހާލު ދެކެވަޑައިގެން ރަސޫލުﷲ ބޭފުޅުން ބައެއް ބޭފުޅުން ތެދުވެވަޑައިގެން ތިއްބެވުމަށް އެ ބޭފުޅުންނަށް ތަނަވަސްކޮށްދިނުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ބަދުރުގެ ބޭފުޅުން ކުރިއަރުވައިލުމުގެ ގޮތުން ކުރެއްވި ކަމެކެވެ. މިކަމާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ކަމަށް ވިއެވެ. =فتح القدير – إبن كثير=

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُواْ بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَةً ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُواْ بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍ ۚ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُواْ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

ލަފުޒީމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ = ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރު
ވާހަކައެއް رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ އެކު ދައްކަވަންޏާ ✵ فَقَدِّمُواْ = ދެން އިސްކުރައްވާށެވެ./ އަރުވާށެވެ. ✵ بَيْنَ يَدَيْ
نَجْوَىٰكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ކުރިން ✵ صَدَقَةً = صَدَقاة އެއް ✵ ذَٰلِكَ
خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއީ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެއެވެ. އަދި طاهر ކަން ބޮޑުވެއެވެ. ✵ فَإِن لَّمْ
تَجِدُواْ = އަދި ދެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުލިބިއްޖެނަމަ ✵ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ✵ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✵ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن
تُقَدِّمُواْ = ތިޔަބައިމީހުން އިސްކުރުމަށް - އަރުވުމަށް - ބިރުވެތިވީ ހެއްޔެވެ؟ ✵ بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ
صَدَقَٰتٍ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ކުރިން صَدَقاة އެއް ✵ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُواْ = ދެން
ކަށަވަރުން އެކަން ނުކުރެވުނު ހިނދުން ✵ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله تَوْبَة
ލައްވައިފިއެވެ. ✵ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ = ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائم ކުރޭ، ޒަކާތް
ދޭށެވެ. ✵ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވާ
ށެވެ. ✵ وَٱللَّهُ خَبِيرٌ = އަދި الله خَبَر ދެއްވާ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުން
ކުރާހައި ކަމެއްގެ ✵

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ ސިއްރުން ވާހަކަދައްކާ ބައްދަލުކުރަން قَصْد ކުރަންޏާ އެ ވާހަކައެއް ދައްކާން ކުރުމުގެ ކުރިން صَدَقَاة އެއް ކުރާށެވެ. އެގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމާއި طاهر ކަން ބޮޑެވެ. ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް صَدَقَاة ކުރާނޭ މިންވަރެއް ނުލިބިއްޖެނަމަވެސް ކުށެއް ނެތެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٣) ތިޔަބައިމީހުން އެގޮތަށް ވާހަކައެއް ދެއްކުމުގެ ކުރިން صَدَقَاة ދީގެން فَقِير ވެދާނެ ކަމަށް ބިރުވެތިވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ އެގޮތަށް صَدَقَاة އެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުދެވިއްޖެއްޔާ/ (ނުލިބިއްޖެ) ހިނދުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله تَوْبَة ފައްވައިފިއެވެ. ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائِم ކޮށް، ޒަކާތް ދޭށެވެ. އަދި الله އަށާއި، އަދި އެކަލާނގެގެ رَسُول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ. الله އީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެ ކަންކަމުގެ خَبَر قِيامَة ދުވަހުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

ނޯޓް: ابن عَبَّاس ގެ އަރިހުން ابن المُنْذِر އާއި، ابن أبِي حاتِم އާއި، ابن مَوْدُوَيه ރިވާކުރައްވައި، ނަޤުލުކުރައްވާފައި ވެއެވެ. مُسْلِمުންގެ ބައެއް މީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ އެކި ބާވަތުގެ ސުވާލުތައް ކުރުން ގިނަކުރުމުން الله تَعالَى އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް ދުއިކުރުމަށްޓަކައި، އިސްލާޙުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއާ ގުޅިގެން މީސްތަކުން އެކަށޭގޮތާ ދިނަ ސުވާލުކުރުމުން ދުރުހެލިވެއްޖެއެވެ. އަދި ފަހުން އަވަހަށް އެ حُكْم مَنْسُوخ ވެއްޖެއެވެ.=تَفْسِير فتح القدير=

۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ
إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُهُم مِّنَ
ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ إِنَّهُمْ
هُمُ ٱلْكَـٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ فَأَنسَىٰهُمْ ذِكْرَ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَـٰنِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱلشَّيْطَـٰنِ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

ތަރުޖަމާ

❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ (ދެނެވޮޑިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟) ❁ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ = ބަރާބަރުވީހުން އެއީ
ތިމާމެންގެ وَلِيّ ން ކަމުގައި ހެދިމީހުން ❁ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = އެބައިމީހުން އެބައެއްގެ މައްޗަށް اللَّه ކޯފާ ލައްވާފައިވާ
ބައެއްކަމެވެ. (އެއީ يَهُودِي ން ކަމުގައި ވިއެވެ.) ❁ مَّا هُم مِّنكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ންގެ) ތެރެއިން ނޫނެވެ. ❁ وَلَا
مِنْهُمْ = އަދި އެ (يَهُودِي ން) ގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. ❁ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ = އަދި އެމީހުން ދޮގުގެ މައްޗަށް ހުވައި
ކުރިއެވެ. ❁ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ އެމީހުން ދެނެތިބެ ހުރެ ❁ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ = اللَّه އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވާފި އެވެ. ❁
عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ ގޮތުގެ عَذاب އެއް ❁ إِنَّهُمْ سَآءَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުބައިކަންކުރެއެވެ. ❁ مَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައް ❁ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވައި ހެދިއެވެ. ❁ جُنَّةً
= ހަށްޖެހޭއެއް ކަމުގައި ❁ فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = ފަހެ އެމީހުން اللَّه ގެ މަގު ބަންދުކުރިއެވެ. ❁ فَلَهُمْ عَذَابٌ
مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ހުރީ އިހާނަތްތެރި ކުރުވާعَذاب އެވެ. ❁ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ = އެމީހުންނަށް
ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ❁ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُهُم = އެމީހުންގެ މުދަލާއި، އަދި އެމީހުންގެ ދަރިން ވިޔަސް ❁ مِّنَ ٱللَّهِ
شَيْـًٔا = اللَّه ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް ކަމެއް ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ = އެމީހުންނަކީ ހަމަ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.
❁ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ. ❁ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا = اللَّه އެންމެހައި
މީސްތަކުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ❁ فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ = އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް (އެމީހުންގެ ބަސް ތެދުކުރުމުގެ ގޮތުން)
ހުވައިކުރާނެއެވެ. ❁ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ = (މިއަދު) ކަލޭމެންގެ ކައިރީގައި އެމީހުން (ދުނިޔޭ) ހުވައި ކުރާގޮތަށް ❁
وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހިތާނެއެވެ. ❁ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (حَقّ) އެއްޗެއްގެ މަތީގައި
ވާކަމަށް ❁ أَلَآ إِنَّهُمْ = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ❁ هُمُ ٱلْكَـٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން
ދޮގުވެރިންނެވެ. ❁ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވީއެވެ./ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެރިވީއެވެ. ❁
ٱلشَّيْطَـٰنُ = ޝައިޠާނު ❁ فَأَنسَىٰهُمْ = ފަހެ އެޝައިޠާނު އެމީހުން ހަނދާން ނައްތުވައިލީއެވެ. ❁ ذِكْرَ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ ذِكْر / اللَّه
ހަނދާންކުރުން ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَـٰنِ = އެމީހުން އެއީ ޝައިޠާނުގެ ޖަމާޢަތެވެ./ ޕާޓީއެވެ. ❁ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ

ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނާގެ ޖަމާޢަތް ❁ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ (١٩) = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނަކީ
އެއުރެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުވެރިވާ
މީހުން (ދަންނައެވެ.) ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ (٢٠) = އެމީހުން ވަނީ ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁
كَتَبَ ٱللَّهُ = الله ނިޔާކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާއި، އަދި
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رَسُول ން ގަދަވާނޭ ކަމުގެ މައްޗަށް ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ❁ قَوِىٌّ عَزِيزٌ (٢١) =
ގަދަފަދަ ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ عِزَّة ވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) الله އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާ ވެރިކުރެއްވި ގައުމަކާ ރަހުމަތްތެރިވާ މީހުން
ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ (އެބަހީ يَهُودِى ންނާ ރަހުމަތްތެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން مُنافِق ންގެ
މީހުން ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟) އެމީހުން ކަލޭގެފާނު (مُؤْمِن ން) ގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުން އެ يَهُودِى
ންގެ ތެރެއިންވެސް ނޫނެވެ. (އެއީ ހަމަ އޮޅުވާލާ މުނާފިގުންނެވެ.) އެމީހުން ހަމަ ދޮގުހުވާކޮށް ދެއްކުމަށް ދުނިޔޭގެ
މީހުންނާއި مُسْلِم ންނާ ކިބައިގެން ތޯރާވައި ދެކެނީއެވެ.

(١٥) ގަދަފަދަގޮތުގެ عَذاب އެއް އެމީހުންނަށް ތައްޔާރު الله ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުން ކުރަމުން ގެންދާ
ކަމުގައި ވީ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٦) އެމީހުންގެ ހުވައި އެމީހުން އެ ހަދައި އެމީހުންގެ ފުރާނަ ސަލާމަތްކުރުމުގެ ޖެހިގެން ހަދައިގަތެވެ. (مُؤْمِن ންގެ
ކިބައިން ސަލާމަތްވުމުގެ ހަތިޔާރަކަށެވެ.) ފަހެ އެގޮތުން އެހެން މީހުންނަށް އެމީހުން الله ގެ މަގުގެ ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވިއެވެ.
(إسلام دِين ދޫކޮށް އެހެން މީހުން ދުރުކުރުވައި، އެ دِين އަށް ވަދެވަން ހުރަސްއަޅަމުންދިޔައެވެ.) ފަހެ އެމީހުންނަށް ހުރީ إهانة
ލިބިގެންވާ عَذاب އެކެވެ. (އެއީ قِيامَة ދުވަހުންނެވެ.)

(١٧) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މުދަލުން ވިޔަސް، އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ފަރާތުން ވިޔަސް الله ގެ عَذاب ން އެމީހުން
ސަލާމަތް ކުރުމަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދޭނެއެވެ. އެމީހުންނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ
ހަމަ އެތާނގައެވެ.

(١٨) އަދި الله އެންމެހައި މީސްތަކުން مَحْشَر އަށް ފޮނުއްވާ ދުވަހުން، މިއަދު ކަލޭގެފާނު مُؤْمِن ންގެ ކައިރީގައި ހުވާކުރައި
ކުރާ ފަދައިން އެދުވަހުން الله ގެ حَضْرَة ގައި މިމީހުންނަށް مُسْلِم ންނާ ކިޔައި ހުވާކުރައްވައެއް އެމީހުން ކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން
އެ ހުވާކުރުމަކީ ކަމެއްގައި، އެމީހުން ހިތުގައި މިދެމީހުންނަށް ފައިދާކުރާ ކަމެއް ކަމުގައެވެ. ދަންނާށެވެ. އެމީހުންނީ
ހަމަ ސީދާ ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٩) އެމީހުންގެ މައްޗަށް شَيْطان އާ ގަދަވެގަތެވެ، ވެރިވެގަތީއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ الله ގެ ذِكْر ން އެމީހުން ހަނދާން
ނައްތުވައިލިއެވެ. އެމީހުންނަކީ ޝައިޠާނާގެ جَماعَة ގެ މީހުންނެވެ. ދަންނާށެވެ. ޝައިޠާނާގެ جَماعَة ގެ މީހުންނީ ހަމަ
ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٢٠) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުން ވަނީ ދެރަވެ، ނިކަމެތިވެގެންވާ
މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٢١) الله ނިޔާކުރައްވައިފި، ނިންމަވާ ވަޑައިގަތީ الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول ން ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވާނެ، غالِب ވާނޭ ކަމުގެ
މައްޗަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ނުހަނު ގަދަފަދަވަންތަ، عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تَجِدُ قَوۡمًا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوۡ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ أُوْلَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٖ مِّنۡهُۖ وَيُدۡخِلُهُمۡ جَنَّـٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ أُوْلَـٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱللَّهِۚ أَلَآ إِنَّ حِزۡبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٢٢﴾

ލުޣަތު

لَّا تَجِدُ قَوۡمًا = ކަލޭގެފާނު ބައްދަލުވުން ނުލިބޭނެއެއްވެސް ޤައުމެއް ނުވާނެއެވެ. ۞ يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ
ٱلۡأٓخِرِ = މުއުމިނުން الله އަދި، آخِرَة ދުވަހަށް إيمان ވާ ۞ يُوَآدُّونَ = މުއުމިނުން ލޯބިވާން، نَصْر ދީ
ދޭން ބަޔަކާއި ۞ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އެބަހީ الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول ގެ އާ ދެކޮޅުހެދުމުގެ
މީހުންނާ ބަހައްޓާ ۞ وَلَوۡ كَانُوٓاْ = އަދި މުއުމިނުން - އެބަހީ މުސްލިމުން - ވިޔަސް ۞ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ
أَبۡنَآءَهُمۡ = ދަރިފުޅުންގެ ބައްޕައިން ކަމުގައި ނުވަތަ ދަރިން ކަމުގައި ۞ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ =
ނުވަތަ ދަރިފުޅުންގެ أخ ނަ ކަމުގައި، ނުވަތަ ދަރިފުޅުންގެ ގައުމު ދިރާގެ މީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް ۞ أُوْلَـٰٓئِكَ =
މުއުމިނުން (އެބަހީ الله އާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إيمان ވާ މީހުން) ނަމަ ۞ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡإِيمَٰنَ =
މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކުގައި إيمان ކަނޑައަޅުއްވައި، ސާބިތުކުރައްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَأَيَّدَهُم = އަދި
އެކަލާނގެ މުއުމިނުންނަށް ގަދަކަން ދެއްވައި، ސާބިތުކުރެއްވި ۞ بِرُوحٖ مِّنۡهُ = އެކަލާނގެ حَضْرَة ން ވާ نَصْر
އަކުން ۞ وَيُدۡخِلُهُمۡ جَنَّـٰتٖ = އަދި އެކަލާނގެ މުއުމިނުން ސުވަރުގެ ތަކަށް (ބަގީޗާތަކަށް) ވައްދަވާނެއެވެ.
۞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވީ ހިނގާ ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ =
މުއުމިނުން އެ ސުވަރުގެތަކުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. ۞ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ = الله މުއުމިނުންނަށް ރުއްސެވިއެވެ.
۞ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ = އަދި މުއުމިނުން އެކަލާނގެއަށް ރުހިއްޖެއެވެ. ۞ أُوْلَـٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱللَّهِۚ = އެއީ الله ގެ
جَماعَة އެވެ. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ. ۞ إِنَّ حِزۡبَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ جَماعَة ۞ هُمُ
ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٢٢﴾ = كَامِيَابُ ވާނީ މުއުމިނުން ހަމަ އެއީއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) الله އަށާއި، އަދި آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ މީހުން الله އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ އިދިކޮޅުހަދާ މީހުންނަށް ލޯބިވާން، ދެކެންބަހައްޓާ ހަމަޔާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެކަމެއް ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ الله އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ ބަޔަކު الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއި ދެކޮޅު، ދިމާކުރަހަދައި ނުލިބިރަލަމުނުވާ ބަޔަކަށް ލޯބިވާން، ދެކެންބަހައްޓައި ނުހަނުދާނެއެވެ. އެހެނީ ކަލޭގެފާނަކީ مُؤْمِن ބަޔަކު ހަމަހަމައެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި މިބަޔަކީ ދުނިޔޭގައި ތިމާމެންގެ ބަފައިން ކަމުގައި ވިޔަސް، އަދި ނުވަތަ ތިމާމެންގެ ދަރިން ކަމުގައި ވިޔަސް، އަދި ނުވަތަ ތިމާމެންގެ أَخ ން ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ނުވަތަ ތިމާމެންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް ފަހެވާނެއެވެ. އެހެނީ މީހުންނަކީ ދީން ބަހައްޓައި، ހިތްތަކުގައި ބޭއްވުން مُؤْمِن ކަމުގެ ލިޔުއްވައިގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ مُؤْمِن ބަޔަކު އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި الله إِيْمَان ކަން ދެއްވައި، ގަދަކުރެއްވައި، އެކަލާނގެ حَضْرَة ން نَصْر ދެއްވާފައިވާ ބައެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެން އާރުމަށް ދެވިއްޖެނަމަ ސުވަރުގެތަކަށް އެކަލާނގެ އެވީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ އެވީހުން ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެވީހުންނަށް الله ރުއްސެވުން ލެއްވިއެވެ. އަދި އެވީހުންވެސް އެކަލާނގެއަށް ރުހިއްޖެއެވެ. އެއީ الله ގެ جَماعَة އެވެ. ދަންނާށެވެ. ކާމިޔާބުވާނީ މިޔާރުގެ ހަމަ الله ގެ جَماعَة ގެ މީހުންނެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މިދަލީލު ކުރާ އެއްކަލަކީ މުސްލިމުންނާ ނުލާމިޔާދީ ހުކުމެއް ހަމައެކަނި ސަލާމަތެވެ ރައްކާތެރިވުމަށް ބޭނުންނެވެ ކަފިރުންނާއި މުސްލިމުން ދެބޭފުޅުންގެ ދަރިކަލުން އެމީހުންނާ ލޯބިވާން މެދުގައި ސަރަޙައްދުތަކުގައި އެމީހުންނަށް އިތުބާރުކޮށް ދެކެން ބަހައްޓައިގެން އެއްވެސް މުސްލިމަކަށް އެއްބާރުވެރިކަމެއް. - وَاللَّهُ وَلِيُّ التَّوْفِيْق -